

מאמר מאמר בו מרדכי קמה

מאמר בו

## הכל תלוי בתפילה

החזון איש זצ"ל היה מבאר עסק התפילה בזה הלשון: "עבודה נאצלה בתפילה לצייר כמו חי, איך שהקב"ה שומע את שיח שפתינו ומאזין הגיון הלב". עוד היה אומר: "נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם יתברך כאשר הוא משיח לרעהו, והמקום ברוך הוא מכנהו ילד שעשועים". וכן העיד אחי הגדול רבי שמעון (זצ"ל) על תפילת המשגיח רבי ירוחם זצ"ל, שהיה מתפלל לפני קונו כאשר ישיח איש לרעהו ממש.

וכן העיד הגאון רבי מנדל זאקס זצ"ל על חותנו בעל החפץ חיים זצ"ל, וזה לשונו במכתבו: "היה מדבר להקב"ה כאשר ידבר איש אל רעהו, וכמה פעמים גם באידיש. וכן שמעתי שהיה אומר, רבונו של עולם! אתה שומע כמה פעמים את תפילתי, גם היום תקבל את תפילתי". ועיין לשון מסילת ישרים (פרק י"ט) "נושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו ומקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו מקשיב שומע אליו".

והנה המשיח צערו לפני אבינו שבשמים כבן המדבר לפני אביו, קורא אותו הקב"ה "ילד שעשועים", שהוא השם הנבחר מכל שמות הבנים, ככתוב (ירמיה ל"א י"ט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד". וזהו הציור של אדם העומד בתפילה לפני הבורא יתברך, אומר הקב"ה, הנה בא בני היקר, כי מדי דברי בו בתפילה, זכור אזכרנו עוד.

באמת מצינו עוד מדרגה גבוהה מזה. הנה כתב המחבר בהלכות תפילה (סימן צ"ח סעיף א') "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה,

לה, וחי  
ז שנה?

כמו שכתוב  
אל חזקיהו  
מעתיך הנני

שהיו מתבודדים ומכוונון בתפילתם, עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה". הרגשה זו יכול כל אחד להרגיש בעצמו במוצאי יום הכיפורים אחר שעבר עליו יום שלם של תענית בתפילה אמיתית, שאין כאן רצון לאכול כלל. בישיבת ברנוביץ במוצאי יום הכיפורים, היו רוקדים כל בני הישיבה מיד אחר התפילה כחצי שעה, עד שהנהלת הישיבה הפסיקה אותם כדי שלא תוזק בריאותם. ואמר לי אחי רבי משה זצ"ל, שמתוך רוב התלהבותם לא ידעו כלל אם אכלו אותו היום או התענו, היינו שגם אחר תענית מעת לעת, היו שמחים בתכלית השמחה, שלא כדרך הטבע.

עוד דוגמא יש לקחת מרבותינו הקדושים. הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל סיפר מעשה שאירע עם רבו הסבא מסלובודקא, הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, שבמלחמת העולם הראשונה נפלה פצצה בתוך החדר שהיה עומד ומתפלל בו תפילת המנחה, וכמובן התמוטט הכל. אחר שגמר הסבא זצ"ל להתפלל תפילת שמונה עשרה שאל בתמימות "מה קרה כאן?", היינו שהגיע למעלת התפשטות הגשמיות עד שאפילו פצצה לא שמע!

וכן מי שזכה לראות תפילתו של מו"ר הגאון רבי ברוך בער זצ"ל היה רואה התפשטות הגשמיות. זכורני שבעיר קמניץ קודם שנבנה בנין הישיבה התפללנו בבית הכנסת הכללי, חוץ משבת שהתפללו בביתו של רבינו זצ"ל. שבת אחת השליח ציבור שעמד לפני התיבה, התפלל כאמירת דרשה בלי שום נוסח כלל. השומעים לא היו יכולים למנוע את עצמם מלשחוק, חוץ מרבינו זצ"ל שלא הרגיש ולא הכיר כלום, כי הוא היה בעולמו המיוחד, שהתפשט מעולם הגשמי לעולם אחר של תפילה וכוונה.

החזון איש זצ"ל היה מתייגע כל כך בתפילה עד שבאותם הזמנים שלא היה בקו הבריאות לא התפלל כלל, שלא לגרום לעצמו התקפת הלב. גם אמר בעצמו לתלמידיו "כי יגיעתו בתפילה עולה הרבה יותר על יגיעתו בסוגיות חמורות ביותר שבים התלמוד". ועל

יגיעתו בתורה אמר לי הגאון רבי שמואל גריינימן זצ"ל, גיסו של החזון איש זצ"ל, שבאותה תקופה שגר החזון איש עמו בביתו למד מסכת מקואות, ושלושה חדשים רצופים יגע על הבנת המשנה הראשונה "שש מעלות במקואות זו למעלה מזו", שבמשנה זו טמונים הרבה יסודות של מקואות, והיו הדברים כל כך שגורים בפיו, עד שכשנכנס לבית קפצו עליו הילדים וצעקו "רבי ישעיה, שש מעלות". כל כך היה יגע בתורה, עד שהגיע לעומק היסודות של המשנה שיגע עליה שלושה חדשים, ואחר כך הוציא לאור את ספרו על מסכת מקואות, כמו שאמרו חז"ל "יגעת ומצאת". והנה אחר כל זאת עוד יותר מזה יגע בתפילה!

עוד מספרים עליו, שפעם אחת אמר לפרנס ציבור אחד שבא להתייעץ איתו בעניני הציבור: "אף כי אשיב ממין השאלה, מפני שדרכי לייעץ לכל איש על פי דרכו, מכל מקום לדידי קיים אמצעי אחד בלבד נגד כל המצוקות, להתפלל". וכן כתב בקובץ אגרות חזון איש (חלק ב' אגרת קל"ב) "בכל פגע הריני מורגל להחזיק את האמונה, כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו יתברך, והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה". כמה נורא הדבר.

וכן סיפר הגאון רבי שמואל גריינימן זצ"ל בהספד שנשא על גיסו החזון איש זצ"ל, שפעם אחת אמר לו "מן השמים העלימו ממני את האסון המגיע ובא על יהודי אירופה, כדי שלא אתאמץ בתפילה לבטל את הגזירה". כל כך גדול הוא כח התפילה עד שאמרו חז"ל (ברכות ו:): שהוא אחד מהדברים "שעומדים ברומו של עולם", ואף על פי כן "ובני אדם מזלזלין בהן".

הובא בספר בנין עולם (פרק י"א אות ד') "והעיד הגאון רבי מאיר קרליץ ז"ל, דהמעלות בתורה ובדעת שהשיג אחיו בעל החזון איש ז"ל שהפליאו עד למאוד, והכל ראו שנתקיימה בו המשנה (אבות ו' א') כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא ריע אהוב וכו', ונהנין

ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה וכו', הוא על ידי שהיה מתחנן הרבה להקב"ה בבקשת הדעת, והיה מכיין מאוד בשמונה עשרה בברכת אתה חונן<sup>2</sup>, ועל ידי התפילה זכה לכל ההשגות הנוראות הנ"ל עם רוב עמלו ויגיעתו בתורה לשמה<sup>3</sup>.

ואיתא באגרת אחרת (חלק א' אגרת ב') "העיקר להתרגל בזכירת האמונה שהכל בידי שמים. גם הצלחת הלימוד ועליה ביראה, וחביבין ישראל שאין צריכים שליח, וכל בר נש בכוחו למצוא טוב על ידי תפילה, וה' מתאוה כביכול לתפילתן של צדיקים, התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו יתברך כן יעלה וכן יצליח, וישמור מכל דבר המפסיד את הלימוד האמיתי, הלימוד והתפילה קשורים זה בזה. עמל הלימוד עוזר לאור התפילה והתפילה עוזרת את הלימוד, תפילה בבחינת "קבע" מרחיקה את הלימוד, והלימוד בעצלתים מונע תפילה". עד כאן<sup>3</sup>.

שמעתי עוד מאת הרב שמערל קרליץ ז"ל שסיפר שבעל החזון איש זצ"ל למד יחד עם אחיו הגדול הגאון רבי מאיר זצ"ל, וכאשר היה להם איזה דבר קשה הבנה, היו סוגרים את ספריהם ועומדים בתפילה. רואים בחוש, שלפעמים גם אחר עמל ויגיעה אין הדברים מובנים וצריך תפילה. וכן הדבר גם בחברותא או בהבנת השיעור, שאחר השתדלות עדיין צריך תפילה, כי בלתי תפילה אי אפשר לזכות לשום דבר.

לפיכך יש לשים לב בחיפוש ישיבה שיהיו שם סדרי תפילה ומוסר, שישובה היא מקום הכולל הכל, ובלי דברים אלו אין זו ישיבה כלל. הלא התפילה היא לימוד בפני עצמו, ובישיבות הגדולות באירופה למדנו להתפלל, שתפילה היתה מעצם סדר הלימוד. הבחור

א. רבינו דקדק מדבריו, שמכאן משמע דיש להתפלל על התורה בברכת אתה חונן. וכן יש לנהוג למעשה. (עיין ע"ז ח. רש"י ד"ה מעיין כל ברכה וברכה).

ב. כבר הבאנו לעיל (מאמר ז') מעשה נורא בתלמידי רבי אליעזר שהובא במסכת דרך ארץ (פרק ג') שהוא מקור נאמן לדברי החזון איש זצ"ל, ע"ש.

הכי חשוב זכה לדפוק על הבימה קודם התפילה, ועל ידי זה התחילו כל בני הישיבה להתפלל ברוב עם ובנוסח הראוי. הלא לכמה ראשונים התפילה היא מצוה דאורייתא, והיאך מבזין אותה לעשותה לדבר שאין בו חשיבות כלל. אבל הלומד במקום שאין מקפידים שיהא סדר מוסר ותפילה ביחד עם בלימוד, אלא מתפללים באיזה בית הכנסת ולומדים במקום אחר, על זה כבר דיבר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (קובץ ענינים מאמר המקבל עליו עול תורה), ונביא קצת מדבריו:

"חובה מיוחדת היא על כל בן תורה להתחזק גם בתפילה ושאר חלקי התורה, כי לא די בלימוד התורה כדי להיות בן תורה. הרי מהות "בן תורה" היא בקשת האמת והתקשרות לתורה, ואם אינו שומע לדברי התורה ואינו הולך בדרכיה, ורק ללמדה חפצו, הלזה בן תורה יקרא?"

הלומד התורה ולא מפני שרצונו להתקרב לתורת אמת, אלא מסיבות חיצוניות ולתכליות צדדיות, לא רק שחסר בכח לימודו אלא גם ענוש יענש על לימוד תורה שכזה, כן מבואר בספרים ודברי חז"ל. ולימוד שכזה מוטב אילו לא היה כלל<sup>7</sup>. והאות להבחין אם

ג. כלימוד המוסר, ועבודת המידות, ושבירת התאוה. יותר מזה צריך סדר מיוחד ללימוד המוסר, שאם לומד רק בזמן שלבו חפץ, אף אם יתחזק היום, הלא למחר יהיה לו רפיון. נמצא שסדר מוסר תמידי הוא חיזוק תמידי בעבודתו.

ד. כדאיתא באבות (ג' י"ז) "אם אין דרך ארץ אין תורה", ופירש רבינו יונה: "שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצות כי זה אי אפשר".

ה. כמו שאמרו בגמרא (יבמות קטז:) "כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו", פירוש שלא איכפת לו משאר חלקי התורה כגון מידות, תפילה

לימודו על דרך טובה הוא בזה, אם יחד עם תלמודו הוא מתחזק בתפילה ומתגבר על מידה רעה מפעם לפעם (פירוש לימוד המוסר), ומבקש ומחפש לזכות לקיים את כל חלקי התורה, אף אם נכשל הוא פעמים רבות אבל רצונו ובקשתו הוא לזכות לתורה, הוא יחשב לבן תורה המבקש להתקרב אליה. אבל אם מזניח העבודה ורק ללמוד הוא בא, הרי זה מגלה שגם לימודו אינו מתוך התקרבות לתורה אלא מסיבות צדדיות מרצון או מהכרח, ולא בכך זוכים להיות "בן תורה".

הרבה יש לרחם על המתרפה ומתרשל בעבודה. כך ראוי לכל אחד לחשוב על עצמו וגם על אחרים. הרי לאחר כלות ימיו שוב אין ביד האדם להועיל לעצמו. והאפשרות היחידה לעזור לעצמו ניתנת לאדם בהיותו כאן, ומה גדולה הרחמנות אשר יש לרחם על העושה הכל כבא לצאת ידי חובה, ולא שם לבו לזכות בדברים באמת ולהגיע על ידם למשהו".

עוד כתב שם: "ודע כי אף על פי שתלמוד תורה כנגד כולם, מכל מקום לזכות בעולם הזה אי אפשר אלא על ידי תפילה". ונראה בביאור דברי המשגיח זצ"ל, שהנה מתחילה רצה הקב"ה לברוא את העולם בשלימות האמיתית, והיינו במידת הדין, אלא שכאשר ראה שאין העולם יכול להתקיים בדין בלבד, שיתף לה מידת הרחמים, כמו שכתב רש"י על הפסוק בראשית ברא אלקים "ולא נאמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושתפה למידת הדין". והנה הסגולה לקבל שפע במידת הרחמים היא על ידי תפילה, כי התפילה רחמי נינהו כדאיתא בגמרא (ברכות כ:), ונמצא שעל ידי תפילה מעורר רחמי שמים.

עוד הובא בשם החזון איש זצ"ל בקונטרס התעוררות (מאמר התפילה): "ואמנם אחרי שהשתדלות והשקידה, קניני האדם

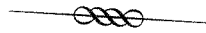
ומוסר, אלא הוא עוזב את הכל ואומר שאין לו אלא תורה, אז אפילו תורה אין לו.

במי  
אדו  
הא  
שה  
ובו  
הה  
מו  
מו

ש  
מ  
מ  
ל

במעלות הנפש כקנינו בעושר ורכוש, שאמרו (נדה ע:): מה יעשה אדם ויתעשר יבקש ממי שהעושר שלו, כן בעושר הנפש, ישים האדם פניו תמיד ליוצרו, שיחוננו ויבינהו בתבונת התורה, וכמו שתקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמונה עשרה ברכה על הדעה, ובתפילת אהבה רבה, ובקידושא דסדרא, ובברכת אלקי נצור אחרי התפילה, ובברכת בריך שמיה, ובעוד מקומות". וכן בשעת הלימוד מתפללים, כדאיתא בגמרא (ברכות כח:): "רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה".

מכל זה רואים אנו החומר של תפילה, שבכדי לקבל איזה דבר שיהיה צריך תפילה. עלינו ללמוד להתפלל, אולם בכדי להגיע אל מעלת תפילה הגונה, צריך עבודה של שנים רבות, שאין הדבר נעשה מאליו. לכן הרבה יש לנו לעבוד בעבודת התפילה, לעשות אותה לדבר חשוב ונכבד, ולהתפלל במתינות, והבא לטהר מסייעין אותה.



י  
ז  
ן  
ה  
ה  
ור  
ס'  
רה